

Samråd mellan Region Västerbotten och urfolket samer

Tid och plats

1 september klockan 10:00 – 15:00 på Skogs- och samemuseet i Lycksele.
Delvis digitalt deltagande delar av dagen. Samrådet höll på till ca 16:00.

Närvarande:

Samiska representanter
Förtroendevalda
Samordnare för nationella minoriteter
Föredragande

Dagordning

10:00 – 10:10 Ordförande hälsar välkomna och samrådet utser justerare.
Eventuella frågor från föregående minnesanteckningar lyfts.

Representant från Landsförbundet Sveriges Samer (LSS) samt Vadtejen Saemiej Sijte (VSS) önskar lägga till följande punkter på dagordningen: förutsättningar för att kunna delta på samråd samt en replik på punkten från Vapsten Sameby.

10:10 – 10:30 Samrådsärende - Ny arbetsordning

På föregående samråd lyftes ett förslag till ny arbetsordning. Synpunkter som lyftes har regionen tagit i beaktande och nu finns ett färdigt förslag (bifogas med kallelsen). En av frågorna handlar om huruvida samråden ska vara öppna eller slutna. Regionen föreslår att man fortsatt håller det varierat beroende på vad som efterfrågas och vilka behov som finns.

I samrådet kommer vi överens om att arbetsordningen fastställs enligt det förslag som delgivits.

Vidare informerar regionen om en intern workshop man haft för att utveckla arbetet med nationella minoriteter, och att man då underströk vikten av att sprida information och öka kunskapen bland personal. Vidare diskuterar man på samrådet att vi inte får glömma bort de äldre – en kommentar till att det i arbetsordningen står att "Samråd med barn och unga ska särskilt främjas".

Kommunerna ansvarar för äldreomsorgen men regionen samråder gärna i frågor som faller in under regionens ansvar och som berör äldre.

Synpunkter lyfts om att det är mycket svårt att få kontakt med SANKS. Det är inte många vårdpersonal som känner till avtalet med SANKS och gällande rutiner. Man har bekräftat detta även från SANKS håll. Även missförstånd bland sökande, att de tror att de ska komma i kontakt direkt utan remiss osv. Det är även mycket krångligt att få ersättningen för resan och bemötandet har varit dåligt. Vore bra med en kontaktperson i varje region. Läkare kan ringa dit för konsultation. Regionen tar till sig dessa synpunkter och ska jobba för att sprida informationen. Malin Blind tar med sig detta i arbetet på Kunskapsnätverket för samisk hälsa. Förslag att särskilt lyfta frågan om SANKS på kommande samråd.

En annan synpunkt som lyfts är svårigheten i att få vård på olika hälsocentraler när man behöver resa till och vistas i olika kommuner vid olika tider på året. Man har rätt att söka vård även där man inte är listad, men då gäller inte vårdgaranti och det kan vara längre väntetider. Man har alltid rätt att bli bemött med vänlighet och respekt, vilket många på samrådet upplever ofta brister i kontakt med vården. Detta tar regionen med sig i det fortsatta arbetet med nationella minoriteter och urfolket samer. Regionen uppmuntrar att man anmäler respektlöst bemötande till patientnämnden.

10:30 – 11:00 Vapsten sameby informerar om vad som är aktuellt hos dem. Representant från Vapsten Sameby berättar om samebyn, att den är en juridisk person och består av ett 10-tal familjer. Området täcker flera kommuner, och en del av region Västerbotten, samt att marken används av många företag som är etablerade/vill etableras på området. Det finns ett stort antal aktuella undersökningstillstånd som gäller för mineralbrytning. EU vill bli mindre beroende av mineral från Kina, vilket ökar utvinningen i Sverige och andra EU-länder. Samtidigt står det i EU:s direktiv att det finns viktiga värden att hänsyn till, så som hållbarhet och mänskliga rättigheter. Dessa glöms ofta bort och behöver påminnas om.

Ofta säger man från bolaget och myndigheterna att projektet är litet – och det kan stämma att själva brytning tar inte så stor plats - men då har man inte räknat med den yttre gräns som blir efter att ha räknat in buller/störningar utanför själva brytningen, så kallade kumulativa effekter. Dessa påverkar rennäringen.

Miljökonsekvensbeskrivningar upplevs ofta som bristfälliga.

Föredragande menar att det finns brister i Sveriges mineralstrategier, bland annat behöver man förbättra processer för samråd/konsultation, men även analyserna av hur mycket brytningarna påverkar urfolket. Hen understryker vikten av att lägga "vederbörlig vikt" vid det som kommer upp på samråden. Inte bara informera, utan faktiskt ta med det som uppkom i samrådet de beslut som fattas. Sverige ligger i framkant när det kommer till förnybar energi, men föredragande menar att Sverige bör avvakta ökad exploatering för att noga se över konsekvenserna.

Representant från Landsförbundet Sveriges Samer (LSS) samt Vadtejen Saemiej Sijte (VSS) får ordet enligt tidigare överenskommelse om att få kommentera dragningen från Vapsten sameby. Hen berättar om Vapsten lappby och deras

utmaningar. 2017 väckte Vapstens lappby talan mot Vapstens sameby vid Lycksele tingsrätt om bättre rätt till renskötsel i det för Vapstens sameby fastställda renskötselområdet. Vapsten lappby förlorade målet. Föreningen Vapsten lappby menar att den dagordning som region Västerbotten satt ihop till samrådet idag kan tolkas som att regionen tar ställning i denna tvist, i och med att Vapsten sameby står som föredragande men inte Vapsten lappby.

Regionens samordnare för nationella minoriteter svarar att intentionen aldrig varit sådan och ber om ursäkt om dagordningen tolkats så. Regionens intention har inte varit att fokusera på den tvisten och tar inte ställning i målet. Tanken kring öppna samråd har alltid varit att bjuda in föredragande från både samebyar och föreningar i området man besöker och alla samer är lika välkomna med frågor och ärenden inom regionens ansvarsområde. Regionen ska se över hur vi bättre skapar dagordningar tillsammans med deltagare framöver. Regionen tar även med sig frågan om hur man jobbar med den psykiska ohälsa som kommer av bland annat konflikter som denna.

11:00 – 11:30 Kunskapsnätverket för samisk hälsa. En information bland annat om arbetet med att utbilda i Första hjälpen vid psykisk ohälsa. **Punkten stryks på grund av tidsbrist.**

11:30 – 12:00 Centrum mot våld, etablering i Södra Lappland. Information från etableringens samordnare. Bildspel delas i samband med utskick av minnesanteckningar. Samordnaren berättar om etableringen av Centrum mot våld i södra Lappland och hur man jobbar med informationsspridning och kunskap. I samrådet förs ett samtal om den rapport som kom 2024 (Våld mot samiska kvinnor, Umeå Universitet) och att våldet i det samiska samhället kan se annorlunda ut. Våldsutövarna kan känna maktlöshet i markfrågor och bära mycket klimatångest, och den psykiska ohälsan är en dålig förutsättning för att till exempel klara av beteendeförändringar. Man pratar också om att det är svårare att som kvinna lämna sin man eftersom man förlorar så mycket mer. En ytterligare problematik är den svaga tilltron till myndigheter och vårdinstanser. I regionen har man som mål att bland personalen öka kulturförståelsen just för att kunna förbättra tilliten. Det kan även vara svårt att prioritera sin egen hälsa när man har så långa avstånd till vårdinstanser. Informationen på webben bör också ses över och förbättras. Samordnaren öppnar för att få komma ut mer och prata om CVM samt ta in vilka behov som finns. Deltagare på samrådet får gärna höra av sig med bokningsförfrågningar, synpunkter och funderingar.

12:00 – 13:15 Lunch Ruselegården

13:15 – 14:15 Skogs- och samemuseets museipedagog håller i en rundtur på Gamplatsen.

14:15 – 14:30 Paus

14:30 – 14:50 Informationspunkt region Västerbotten. Vi berör bland annat nuläge skyltning och kommande konststipendium.

Grafisk formgivare på kommunikationsenheten visar det förslag som finns för översättning av skyltar på hälsocentraler/sjukstugor/folktandvård i södra Lappland. I Storumans kommun råder fortfarande oklarheter och regionen beslutar i samråd med deltagarna på samrådet att avvakta med skyltning i Storuman och Tärnaby. En representant från Vapsten sameby lyfter en önskan att man i fjällnära områden enbart skyltar på samiska varieteter. Regionens samordnare svarar att eftersom regionen är förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska, så översätter vi till alla tre språk. Denna princip är beslutad i de Mål- och Riktlinjer som man i samråd tagit fram för region Västerbottens arbete med nationella minoriteter.

Gällande skyltning i Lycksele så är man på samrådet överens om att översättningen kan bli på umesamiska.

Regionen utreder vidare och förslag på skyltning i länet kommer upp på samråd framöver.

Regionen informerar kort om ärendet gällande konststipendium. Det dyker upp följdfrågor om processen att välja ut stipendiater och vi beslutar att kulturchefen får dra en fördjupning på nästa samråd, då han är bäst lämpad att svara på dessa frågor.

Information om att regionen flaggar på samernas nationaldag på Lycksele lasarett, Skellefteå sjukhus och regionhuset i Umeå.

Regionen fortsätter prenumerationen av tidskriften Samefolket.

14:45 – 15:00 Övriga frågor och avslutning.

Förutsättningar för att delta på samråden.

Synpunkter lyfts om att förutsättningarna för att delta på samråden är dåliga bland annat eftersom man inte får ersättning för inkomstbortfall och för resan till de öppna samråden. Detta regleras i nu gällande arbetsordning. Regionen tar med sig frågan eftersom vi i nya arbetsordningen öppnat upp för fler öppna samråd. Regionen vill kunna erbjuda deltagande på distans, som idag, för att man inte ska hindras av för långa resvägar. Regionen ska även se över möjligheten att ha samråd på kväll/helg.

En annan försvårande förutsättning för att delta på dagens samråd är att det idag är älgjaktens första dag och många samer jagar älg och kan därför inte närvara. Regionen ber om ursäkt för denna mycket olyckliga miss och ska tänka på det inför nästa gång. Datumet för årets samråd beslutades i samråd i slutet av 2024 och eftersom inga synpunkter inkommit har datumet stått fast. Regionen ber om hjälp från deltagarna att sätta datum och tider som passar de flesta.

Vi pratar också om hur man på bästa sätt kan sprida information om att det ska hållas ett öppet samråd, och här behöver regionen hjälp med att förstå vilka som är de bästa kommunikationsvägarna.

Ytterligare synpunkter som lyfts handlar om planeringen för dagens samråd. Många önskar att schemat varit luftigare så att man kunde samtala längre om varje ämne och att deltagarna känner att de får komma till tals. Ett förslag är att i stället för att ha informationspunkter (vilket ibland kan upplevas som envägskommunikation) så har vi samtalspunkter för att öka dialogen på samråden.

Regionen tar med sig dessa synpunkter också och påminner även om att vi provat olika former av samråd och att det finns för- och nackdelar med alla sätt.

Frågor som inte hinns med idag lyfts på kommande samråd. Nästa samråd hålls digitalt 19 november kl. 15:00 – 17:00

UNDERSKRIFTSSIDA

**Detta dokument har undertecknats med avancerade elektroniska
underskrifter:**